

Uwarunkowania prawne hodowli zwierząt futerkowych, ze szczególnym uwzględnieniem norek

Marian Brzozowski

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział
Nauk o Zwierzętach, Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt

Ignorantia legis non excusat

(nieznajomość prawa nie jest usprawiedliwieniem)

Bardzo ważną refleksją, która powinna nam towarzyszyć przy podejmowaniu i kontynuowaniu działalności gospodarczej jest uświadomienie sobie, jaki był cel powstania i czemu służą obowiązujące przepisy prawa. Człowiek to istota społeczna: aby mógł odpowiednio funkcjonować, potrzebna jest grupa osobników, między którymi tworzą się więzi i zależności. Te relacje muszą być sformalizowane, gdyż tylko w takiej sytuacji możliwe jest funkcjonowanie grupy. Jeśli spojrzymy na rozwój historii ludzkości, to widzimy, że zawsze, od samego początku istnienia grup ludzkich, istniały ustalone i akceptowane przez grupę zasady funkcjonowania. W obecnym systemie istnienia społeczeństw te zasady to nic innego, jak obowiązujące przepisy prawne. Ich znajomość jest podstawą jakiegokolwiek aktywności, w tym także możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, zaś zrozumienie, jakim celom mają one służyć ułatwia dostosowanie się do nich.

Dotyczy to także ferm zwierząt futerkowych. Każdy podmiot, który prowadzi lub planuje utworzyć fermę musi znać obowiązujące przepisy. Taka wiedza jest również ważna dla wszystkich innych osób związanych w jakikolwiek sposób z branżą futerkową: naukowców i nauczycieli, pracowników doradztwa rolniczego i administracji. Niniejszy artykuł powstał właśnie z myślą o takich osobach/podmiotach i zaprezentowano w nim najważniejsze zdaniem autora przepisy odnoszące się w sposób bezpośredni do funkcjonowania ferm hodowli zwierząt futerkowych, ze szczególnym uwzględnieniem ferm norek.

Z pewnością pierwszą ustawą, o jakiej należy wspomnieć jest Ustawa o ochronie zwierząt z dnia 21.08.1997 r. [6]. O jej ważności i szczególnym znaczeniu świadczy brzmienie pierwszego artykułu i pierwszego ustępu, które można potraktować jako preambułę: „Zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę”.

Ustawa w swoim założeniu dba o zapewnienie zwierzętom odpowiednich warunków utrzymania, a w treści definiuje podstawowe pojęcia związane z zakresem ochrony zwierząt. Ustawa grupuje (klasyfikuje) otaczające nas zwierzęta i każdej grupie przypisuje właściwy zestaw zasad dotyczących warunków ich utrzymania, opieki, transportu, uśmiercania. Jedną z omawianych w ustawie grup zwierząt są „zwierzęta gospodarskie”. Ustawodawca nie podał definicji tej grupy, a jedynie odniósł się do analogicznego rozumienia tego pojęcia w Ustawie o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich z dnia 20.08.1997 r. [7].

W Ustawie o ochronie zwierząt jest także mowa o tym, że „Minister właściwy do spraw rolnictwa w drodze rozporządze-

nia określi wymagania i sposób postępowania przy utrzymaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej obowiązujących w tym zakresie, mając na względzie zapewnienie tym zwierzętom właściwych warunków bytowania i opieki oraz wpływ tych warunków na zdrowie i dobrostan zwierząt”.

Odpowiednie rozporządzenie określające warunki utrzymania zwierząt gospodarskich po raz pierwszy zostało opublikowane w roku 2003 i później było kilkakrotnie nowelizowane [1]. W rozdziale 7. rozporządzenia jest mowa o minimalnych warunkach utrzymania zwierząt futerkowych. I tak, w §29 opisane są warunki utrzymania lisów pospolitych i polarnych, jenotów, norek oraz tchórzy, w §30 warunki utrzymania królików, w §31 – szynszyli, a w §32 – nutrii.

Drugą w kolejności ustawą odnoszącą się do zwierząt futerkowych jest wspomniana już Ustawa o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich z dnia 20.08.1997 r. [7]. Definiuje ona podstawowe pojęcia związane z hodowlą, a także reguluje zasady organizacji i kierunki doskonalenia zwierząt gospodarskich. W treści ustawy widać, jaki kłopot sprawia zdefiniowanie pojęcia „zwierzęta gospodarskie”. Grupa ta jest trudna do ujednoczonego sklasyfikowania ze względu na swoją olbrzymią różnorodność, stąd także i w tej ustawie nie ma definicji grupy „zwierząt gospodarskich”, są jedynie wymienione gatunki, które można określić jako użytkowane w celu wykorzystania ich potencjału dla potrzeb i korzyści człowieka. W odniesieniu do zwierząt futerkowych jest to ujęte w ten sposób, że wymieniono gatunki należące do tej grupy zwierząt (art. 2. ustęp 3): użyte w ustawie określenia oznaczają „zwierzęta futerkowe – lisa pospolitego (*Vulpes vulpes*), lisa polarnego (*Alopex lagopus*), norkę amerykańską (*Mustela vison*), tchórze (*Mustela putorius*), jenota (*Nyctereutes procyonoides*), nutrię (*Myocastor coypus*), szynszylę (*Chinchilla lanigera*) i królika (*Oryctolagus cuniculus*), utrzymywanych w celu produkcji surowca dla przemysłu futrzarskiego, mięsnego i włókienniczego. Na zasadzie wnioskowania prawniczego można więc gatunki te uznać za zwierzęta gospodarskie.

Trzecią ustawą odnoszącą się do zwierząt futerkowych jest Ustawa o środkach żywienia zwierząt z dnia 23.08.2001 r. [8]. Ustawa definiuje pojęcia związane z przedmiotem ustawy (w tym pasze, materiały paszowe, dodatki paszowe), określa zasady i warunki produkcji i dystrybucji pasz, a także precyzuje, jakie grupy pasz mogą być wykorzystywane dla poszczególnych grup zwierząt. W swoim założeniu ustawa ta odnosi się przede wszystkim do przemysłu paszowego (wytwórnice i podmioty zajmujące się obrotem środków żywienia zwierząt), dając rolnikom gwarancję jakości nabywanych produktów. W hodowli zwierząt futerkowych dotyczy to stosowanych w żywieniu: materiałów paszowych, dodatków paszowych, premiksów, mieszanek paszowych.

Ważnym uzupełnieniem w zakresie zagadnień prawnych dotyczących żywienia zwierząt futerkowych są jeszcze dwa inne dokumenty. Pierwszy to Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wykazu materiałów paszowych pochodzących z tkanek zwierząt, które mogą być stosowane w żywieniu zwierząt gospodarskich z dnia 12 września 2003 r. [2], w którym wprost wymieniono, jakie materiały paszowe pochodzenia zwierzęcego mogą być stosowane w żywieniu mięsożernych zwierząt futerkowych (§1 pkt. 1 i 3). Ten akt prawny przestał obowiązywać z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (§4 rozporządzenia).

Drugim aktem prawnym jest Rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 3 października 2002 r. ustanawiające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi [4]. W swojej istocie rozporządzenie jest wyrazem dbałości o jakość produktów przeznaczonych do konsumpcji. Uboczne produkty pochodzenia zwierzęcego, nie przeznaczone do spożycia przez ludzi, zostały podzielone na trzy kategorie, a ich definicje zawarte zostały w kolejnych artykułach rozpo-

rządzenia. I tak, surowiec kategorii 1 (szczególnego ryzyka) został omówiony w art. 4, surowiec kategorii 2 (wysokiego ryzyka) w art. 5, zaś surowiec kat. 3 (dopuszczony do stosowania w żywieniu zwierząt futerkowych) w art. 6. W art. 23 zostały wprost wymienione grupy zwierząt, w żywieniu których możliwe jest stosowanie surowca kategorii 2 i 3 – w punkcie 2 podpunkt b) lit. iv zostały wymienione zwierzęta futerkowe.

Czwartą ustawą odnoszącą się do zwierząt futerkowych jest Ustawa – prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. [9]. Reguluje ona zasady korzystania ze środowiska wszystkich podmiotów gospodarki, odnosi się w sposób kompleksowy do ochrony powietrza, wody, powierzchni ziemi, ochrony przed hałasem, przed polami elektromagnetycznymi, obejmuje swoim zakresem ochronę kopalni, a także zwierząt i roślin. Aktem wykonawczym tej ustawy jest Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko z dnia 09.11.2010 r. [3]. W §1 rozporządzenie określa: 1) rodzaje przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, wymagających sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko; 2) rodzaje przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których obowiązek sporządzenia raportu może być wymagany. W §2.1 wymieniono przedsięwzięcia mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. Zostały tu także zaliczone przedsięwzięcia z zakresu rolnictwa (w podpunkcie 51), który brzmi następująco: „chów lub hodowla zwierząt w liczbie nie mniejszej niż 210 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP; przy czym za liczbę DJP przyjmuje się maksymalną możliwą obsadę inwentarza); współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt na DJP są określone w załączniku do rozporządzenia”. W §3.1 wymieniono przedsięwzięcia mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Z zakresu rolnictwa zaliczono tu następujące rodzaje przedsięwzięć (podpunkty 102 i 103):

102) chów lub hodowla zwierząt, inne niż wymienione w §2 ust. 1 pkt 51, w liczbie nie mniejszej niż 60 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP);

103) chów lub hodowla zwierząt, inne niż wymienione w §2 ust. 1 pkt 51, w liczbie nie mniejszej niż 40 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP), jeżeli działalność ta prowadzona będzie:

a) w odległości mniejszej niż 100 m od następujących terenów w rozumieniu przepisów rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków, nie uwzględniając nieruchomości gospodarstwa, na którego terenie chów lub hodowla będą prowadzone:

- mieszkaniowych,
- innych zabudowanych z wyłączeniem cmentarzy i grzebowisk dla zwierząt,
- zurbanizowanych niezabudowanych,
- rekreacyjno-wypoczynkowych z wyłączeniem kurhanów, pomników przyrody oraz terenów zieleni nieurządzonej niezaliczonej do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych,

b) na obszarach objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt. 1-5, 8 i 9 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, lub w otulinach form ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt. 1-3 tej ustawy.

Z treści rozporządzenia można wywnioskować, że jeśli przedsięwzięcie będzie prowadzone na skalę mniejszą niż 40 DJP, to jego potencjalne oddziaływanie na środowisko jest na tyle mało istotne, że nie wymaga sporządzenia oddzielnego raportu, a jego funkcjonowanie nie wymaga odrębnej zgody władz samorządowych.

Istotną sprawą staje się w tej sytuacji określenie, w jaki sposób można przeliczyć 40 DJP na wielkość fermy nerek

(liczbę samic stada podstawowego). W załączniku do ustawy podany jest przelicznik: 1 norka = 0,0025 DJP, czyli na 1 DJP przypada 400 zwierząt. Na fermach nerek przez cały rok utrzymuje się jedynie samice stada podstawowego, natomiast pozostałe grupy zwierząt przebywają na fermie przez krótszy okres czasu. Zgodnie z rozporządzeniem, za liczbę DJP przyjmuje się maksymalną możliwą obsadę inwentarza. Na fermie nerek jest to odniesione do okresu lata i jesieni (do czasu pozyskiwania skór); wtedy na fermie znajdują się samice stada podstawowego i ich przychowek. Od jednej samicy średnio uzyskuje się 4 młode odchowane, stąd 1 DJP to równoważność 80 samic z przychowkiem (320 młodych), czyli 40 DJP to 3200 samic z przychowkiem. Wynika z tego, że ferma licząca do 3200 samic stada podstawowego nie wymaga dodatkowych uzgodnień ani zezwoleń ze strony władz samorządowych.

Piątą ustawą odnoszącą się do zwierząt futerkowych jest Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 26.07.2000 r. [5]. Definiuje ona podstawowe pojęcia oraz reguluje zasady i sposób powstawania/tworzenia nawozów, ich dystrybucji i stosowania. Z definicji przedstawionej w Art. 2 wynika, że nawozem naturalnym są „odchody pochodzące od zwierząt gospodarskich, w rozumieniu przepisów o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich, z wyjątkiem odchodów pszczoł, bez dodatków innych substancji” i mogą być one „przeznaczone do rolniczego wykorzystania” (Art. 2.1., ppkt. 4 b). Z treści ustawy wynika więc, że odchody pochodzące z ferm zwierząt futerkowych są taktowane jako nawóz naturalny, który może być wykorzystywany do użyźniania gruntów rolnych, zgodnie z podanymi w rozdziale 3 ustawy zasadami stosowania nawozów. W art. 17.3. została określona dopuszczalna ilość stosowanych nawozów w następującym brzmieniu (Art. 17.3.): „Zastosowana w okresie roku dawka nawozu naturalnego nie może zawierać więcej niż 170 kg azotu (N) w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych”.

Przedstawione i omówione powyżej obowiązujące przepisy prawa wskazują, że hodowla zwierząt futerkowych w Polsce jest objęta bardzo ścisłym nadzorem państwa. Nadzór taki zapewnia zwierzętom odpowiednie warunki utrzymania, a jednocześnie jest to narzędzie dbałości o jakość środowiska.

Stosowanie i przestrzeganie obowiązujących przepisów prawa działa także na korzyść hodowców, daje im bowiem gwarancję, że mogą liczyć na ochronę swoich przedsiębiorstw ze strony państwa przed działaniami usiłującymi podważyć zasadność czy legalność ich funkcjonowania.

Literatura: 1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28.06.2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16.12.2016 r., Dz.U. 2017, poz. 127). 2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wykazu materiałów paszowych pochodzących z tkanek zwierząt, które mogą być stosowane w żywieniu zwierząt gospodarskich z dnia 12 września 2003 r. (Dz.U. 2003 nr 165, poz. 1605). 3. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko z dnia 09.11.2010 r. (Dz.U. 2010 nr 213, poz. 1397, obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 15.12.2015 r., Dz.U. 2016, poz. 71). 4. Rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 3 października 2002 r. ustanawiające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi (Dz.U. L 273 z 10.10.2002). 5. Ustawa o nawozach i nawożeniu z dnia 10.07.2007 r. (Dz.U. 2007 nr 147 poz. 1033, z późn. zm.). 6. Ustawa o ochronie zwierząt z dnia 21.08.1997 r. (Dz.U. 1997 nr 111 poz. 724, z późn. zm.). 7. Ustawa o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich z dnia 20.08.1997 r. (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 774, z późn. zm.). 8. Ustawa o środkach żywienia zwierząt z dnia 23.08.2001 r. (Dz.U. 2001 nr 123, poz. 1350, z późn. zm.). 9. Ustawa – prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz.U. 2001 nr 62, poz. 627, z późn. zm.).